

РОЗВИТОК МОЛОЧНОГО СКОТАРСТВА В КОНТЕКСТІ ПРОДОВОЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ

*Гіржева О.М., викладач,
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка*

Україна входить до десятки найбільших світових експортерів молочних продуктів. Утім великий експорт не свідчить про великі обсяги виробництва і, що більш сумно, – внутрішнього споживання, яке наразі складає третину від біологічної норми і продовжує скорочуватися. І якщо селяни можуть пити молоко від своєї корови, то жителям мегаполісу залишається або зачаровано розглядати молочні полиці супермаркетів з недоступними цінами, або купувати дешевші (і виробники цього не приховують), зроблені з пальмової олії, ароматизаторів та замінників смаку сурогати молочних продуктів.

У той час, коли ми, експортуючи, потерпаємо від нестачі молока, глобальна продовольча криза змушує основних експортерів нарощувати обсяги виробництва і не лише виробництва, але і поголів'я, всіх – крім України. Вітчизняні молочарі вперше за 20 років незалежності добилися збільшення виробництва у сільгоспідприємствах. Проте пишатися особливо нічим – середній надій в державі близько 4 тис. кг на корову, тому у десятці провідних експортерів з таким показником ми залишаємося лише через низьку купівельну спроможність населення. З іншого боку, ми можемо вдвічі збільшити виробництво лише за рахунок підвищення продуктивності до середньоевропейської. Принаймні отримувати більше 6 тис. кг на рік можна вже сьогодні, навіть без суттєвих витрат, якщо просто досконало виконувати технологію.

До початку 90-х років характерним у розвитку молочного скотарства України було розширене відтворення. У 80-ті роки воно здійснювалося виключно шляхом підвищення продуктивності корів при деякому скороченні поголів'я молочного стада. Найбільший обсяг виробництва молока припадав на 1987 р. і становив 26,7 млн. т. Слід підкреслити, що приріст продуктивності був досягнутий у цілому за рахунок інтенсифікації кормо-виробництва, підвищення рівня і повноцінності годівлі худоби, а також за рахунок організаційно-економічних факторів, перед усім мотиваційного механізму і матеріального стимулювання праці. Поголів'я корів на кінець 1990 р. досягло 8378 тис. гол., а виробництво молока – 24,5 млн. т. Це

дозволило досягти споживання молока та молочних продуктів на душу населення до 373 кг, що наблизило цей рівень до науково обґрунтованої норми – 380 кг. Високий рівень рентабельності виробництва молока (в 1990 р. – 32,2 %) підтримувався гнучкою ціновою політикою Але з 1994 р., коли регіонам і переробним підприємствам було надано право ціноутворення на молоко та молочні продукти, підприємства монополісти встановили такі ціни на молоко, які призвели до зuboжіння товаровиробників. Саме тому, динаміка виробництва молока протягом 1990-2010 рр. мала в цілому негативну спрямованість, але відрізнялася за категоріями господарств.

За 1991-2010 рр. поголів'я корів в усіх категоріях господарств скоротилося з 8378,2 до 2631,2 тис. гол. (в 3,2 рази) і стало менше ніж в 1945 р. в 1,6 рази. Особливо відчутним було скорочення поголів'я корів у сільськогосподарських підприємствах – з 6191,6 тис. гол. у 1990 р. до 589,1 тис. гол. в 2010 р. (в 10,5 рази). Іншою була тенденція в господарствах населення. До 2002 р. включно мало місце поступове збільшення поголів'я корів (в 2002 р. в порівнянні з 1990 р. на 1127,2 тис. гол.). З 2003 р. навпаки намітилася стійка тенденція скорочення поголів'я корів – з 3313,8 тис. гол. в 2002 р. до 2042,1 тис. гол. в 2010 р.

Негативні тенденції та сучасний стан розвитку молочного скотарства є наслідком недосконалих ринкових трансформацій, системної аграрної кризи. Зміна економічних відносин, нееквівалентний міжгалузевий товарообмін, нерегульована цінова політика, падіння платоспроможності населення, недосконалість фінансово-кредитного механізму та інших важелів регулювання виробничих відносин – це ті основні умови і фактори, які визначають характер розвитку молочного скотарства в Україні.

Світовий і вітчизняний досвід свідчать, що висока економічна ефективність молока досягається в крупних спеціалізованих молочних господарствах.

В Україні одним з таких господарств з високо розвинутим молочним скотарством є сільськогосподарський кооператив «Восток» Ізюмського району Харківської області. Відмінною рисою цього кооперативу є те, що стратегія розвитку підприємства орієнтована на організацію великомасштабного виробництва молока. Молоко є основним ринковим продуктом, на частку якого припадає 65,4 % усіх грошових надходжень, у тому числі в структурі грошових надходжень від реалізації продукції сільського господарства – 66,8 %. Тому СК «Восток» може служити зразком при виборі моделі господарства з

високо розвинутим молочним скотарством. В числі не багатьох в Україні цей кооператив по праву вважається фабрикою з виробництва молока. Завдяки оптимальному поєднанню галузей в господарстві досягнуті високі виробничо-економічні показники з більшості видів сільськогосподарської продукції. На відміну від більшості господарств у СК «Восток» розширене відтворення в молочному скотарстві здійснюється за рахунок збільшення поголів'я корів і за рахунок підвищення продуктивності.

Висока економічна ефективність виробництва молока у цьому кооперативі досягається за рахунок того, що всі фактори інтенсифікації молочного скотарства тут приведені в дію і використовуються комплексно.

Але в Україні досі переважають процеси руйнації крупного сільськогосподарського виробництва. Встановлено, що сучасний стан розвитку молочного скотарства не відповідає вимогам формування конкурентоспроможності ринку молока і продовольчій безпеці в Україні. Важливим напрямом інтенсифікації молочного скотарства є збереження і подальший розвиток крупних спеціалізованих молочних господарств.

ОСОБИСТІ ГОСПОДАРСТВА НАСЕЛЕННЯ: ЗНАЧЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДІЯЛЬНОСТІ НА РИНКУ ПРОДОВОЛЬСТВА

Дармограй О.В., здобувач,
Вінницький національний аграрний університет*

Продовольчий ринок має системне значення у формуванні економічної безпеки країни, забезпеченні споживчих потреб населення у продуктах харчування. Експортний потенціал держави значною мірою формується за рахунок продукції сільського господарства та переробної промисловості.

Розвиток продовольчого ринку в Україні має особливі характеристики, основною з яких є надзвичайно висока питома вага особистих домогосподарств населення в структурі забезпечення

* Науковий керівник – Колесов О.С., к.е.н., доцент